

SLOVENKA

GLASILO SLOVENSKEGA ŽENSTVA

Zvezek 25.

V Trstu, 10. decembra 1898.

Letnik II.

Meseca decembra se obhaja god teh-le slovanskih imen:

1. Rajka, 15. Cvetana, 16. Bogoslava, 22. Demeter, 27. Dragana.
Slovenke, dajajte svojim otrokom le slovanska krstna imena!

Toži meni se . . .

Skozi okno jasni mesec
Sije mi v samotno sobo,
Z mesecem smehljájo zvezde
Se z razkošno mi svetlobo.

Mirovati da ne morem
Ne po dnevi, ne po noči? —
Toži meni po njegovi
Se ljubezni bajni — vroči.

A jaz vzdiham. . . vzdiham bridko,
>O nebeške zlate luči,
Zrle najino ste srečo —,
Veste-li, kaj zdaj me muči?

Ve, opazovalke tihe,
Ne razumete te bóli —,
Na človeško žal in radost
Mirno se smehljate doli.

Kristina.

O spravi.

Sebičnost zgine naj od nas
In slavohlepnost kleta,
Potem še le napoči čas,
Ki spravo nam obeta.

Dokler za vlado, dan na dan
Prav pridno se lasamo,
Dotlej le sprave, zlatih sanj,
Vresničiti ne znamo.

Zorana.

Ljubezni!

Spisala Vida.

1.

idela sem nekje v kmetiški sobi na smrt bolno dete. Ne zavedaje se ni življenja, ni strašne opasnosti, je trpelo, trpelo...

Tešili so je, negovali, ponujali zdravnih čajev, a bolezen je davila, in dete se je premetavalo, zvijalo, krčilo ude...

»Idite po zdravnika, za Boga!« pravim.

»Mrak je uže, a vol upehan od oranja... Zdravnik je gospod, poreče: jutri... Seveda, uro hoda v breg in noč... Pa forint bi stalo... »Ne moremo...« Mučnim molkom so stali naokoli, čakali (smrti?), ter jeli plakati...

Pa hotela sem to le povedati:

Sanjalo se mi je, (a ne v nočnih sanjah) in videla sem množico ljudstva, neskončno morje glav... Bedni obrazi, ustnice zasinjele, oči plahe, upale, utrujene, lica izmučena...

A česa želite? sem dejala za-se. Tedaj pa je v gnječi nastal šum in nemir: pehanje, stok, proseči vsikliki, kletvine, prepir, rovanje, boj...

Čemu pač? sem strahom vprašala.

»Kruha, kruha!« je zagrmelo strašno in tužno...

Zaskelelo me je tedaj nekaj v prsih, menda sočutja boleost...

Vzbudila sem se, in v spomin mi je prišlo isto bolno dete...

I vam, trpini, ne vedo zdravila: Ljubezni... in vas gledajo ter plakajo...

II.

Sam ni vedel, kako je prišlo, da niso imeli niti enkrat v dnevu polne sklede... Po leti mu je bilo to itak malo mar. Šel je po vrteh in iskal sadja. Po zimi je odhajal v šolo, škornjico kruha v žepu, uro hoda po snegu. Opoludne je ostajal tu, grizel kruhek in čakal popoldanskega pouka. Po 3. ali 4. uri se je vračal domov premrlih rok, prezeblih, mokrih nog — in lačen, lačen!

V izbi je sedela mati...

»Pojdi v gostilno po očeta... pije, a tu ni moke, ni soli... Ne ve, da ni jedel, pa v žganji zabi glad... Zebe te... Prinesi i nama stekleničico, ogrelo naju bo...«

Segel je v omaro po steklenici, zletel in našel očeta... kacega!

Ah, takova mladost brez ljubezni!

III.

Preminula je . . . Sredi nizke, vlažne izbice so ji postavili oder, pogrnili ga z belim prtom, pripeli papirnih rož, živordečih in belih, prižgali dve sveči. . .

Vaščani prihajajo, odhajajo, a ne morda iz sočutne ljubezni . . . Kedo se je zmenil za revico!

»Sedaj ji je dobro, prestala je . . .«

»Pomislite leto dnij v bolezni, a omare prazne!«

»Kar je sestra pomagala . . . Zadovoljna bo sedaj; kako naj streže tu, a doma v bajtici petero malčkov! . . .«

»A pokop, kedo poplača?«

»Edina sorodnica je, pa pokopati jo mora . . . Bo uže kako!

IV.

Učil je vero Kristovo . . . Svetišče je bilo napolnjeno prostakov. Starke so dremale, a drugi so slušali.

Gledala sem vanj, a moj duh je bil pri Bogu.

Videla sem v duhu Krista samega sredi množice slušalcev.

Stal je ondi sè svetim ponosom v čelu, čudeznim svitom v očeh, katerih izraz pa je nepopisen. Molče so ljubile te oči, kakor so usta ljubeče govorila:

»Bodi ji odpuščeno! . . . In videla sem njo, zgrujeno pred Njim, potrto, a z utešenim, ublaženim srcem — — — — —

Tedaj pa je on, ki je učil Njegovo vero, zakričal v Božji hram. Starke so dvignile brzo glave in čuli smo:

»Ogibajte se jih, ker govovi so na duši i na telesih!«

In Bog ljubezni je to čul . . .

V.

Šetala je po Ring-u lenimi koraki, a sama. Ona je vedela zakaj tako, drugim se je dozdevalo . . .

Zanimala me je; motrila sem jo . . . Lep, mladosten obraz; samo ta porog okoli usten! Smehljaj, ka-lí? — Zaničljiv, britkosten? — Ali naj bo vabljev!!

Parkrat je še premerila isto pot, malce postajala in se ozirala. Sedaj pa sem zapazila, da ji nekdo v enomer sledi. Skoro starec. priprosto, da ne. beraško oblečen . . . Zdajci mu je namignila . . . Stopila je v bližnjo, malo razsvetljeno vežo (bilo je v noč), oni sivo-lasi za njo . . .

Slišala sem njun pogovor.

»Idi, domov, oče, truden si!«

»Pa te vidi morda samo policist, slutil bi . . .«

»In jaz pojdem, nič ne bo ...«

»A pomisli, lačna sva ...«

Zasmijala se je tiho, a grozno, potem vzdihnila in stopila iz veže, iskat ljubezni radi glada ... Ljubezni?!

Vmaknite se ...

Vmaknite se v megleno tmino	Da mí modrina ta ne laže,
Strah, dvom, nepokoj in skrbi;	Ki solza tiha jo kali,
Pustite srečo mi edino,	Ki ljubav meni sladko kaže,
Pustite sladko vero mi:	Obeta mirne, srečne dni.

Čemu zatorej vé težite
 Trapéče, temne me skrbi;
 Jaz vem, da ljubi me — bežite
 Vmaknite v tmo se toraj mi!

Dvórska.

Žensko vprašanje.

Veleccenjena gospica urednica!

Naša c. sotrudnica gosp. Mária II. se je izrazila v 22. št. Slovenskine nekoliko o ženskem vprašanju, želeč, da bi se i kedo iz kroga čitateljic oglasil za pro in contra, da bi se odprla tako rekoč debata o tej stvari.

Dovolite mi, cenjena gosp. urednica, da Vam povem jaz skromno svoje mnenje. Seveda naj ne bode s tem nikakor rečeno, da je moj pot jedino pravi pot, vendar pa mislim, da več glav več vé in stvar od več strani razsvetljuje in razmotriva, kakor to more storiti jedna sama. Tedaj izvolite spoznati tudi moje besede le za mal kamen v prispevek veliki palači — žal, do sedaj le zračni palači ženskih idealov in teženj.

Gosp. Mária II. se pač pozna vpliv Ellen Key-eve, ali ni tako? Ali se je morda samostojno rodilo isto naziranje v hčeri švedskega severa in slovenskega juga? O tem nam zna najbolj povedati gosp.

Marica II. sama. Onim c. čitateljicam pa, kojim ni znana Ellen Keyina brošurica »Zlorabljena ženska moč« (Missbrauchte Frauenkraft — Ein Essay von Ellen Key — deutsch von Therese Krüger — Verlag von Albert Langen) naj bode povedano to-le. Vsa ženska moč, vsa ženska energija se koncentruje le v ljubezni. »Zgodovina žene je ljubezen«, to je njen motto. Pravi delokrog ženske je ob domačem ognjišču, vzgoja otrok, podrejen je pod moževo oblast. Ženski pioniri so tedaj zašli na napačno pot, hoteč vpeljati ženstvo v vse stroke, koje smatrajo možki dandanes še za svoj privilegi. Ženske naj iščejo svojo delavnost jedino le na vzgojevalnem polju. Ženske niso storile do sedaj nič manj za razvoj kulture, nego možki. One so razvile in razvijajo čutenje (Gefühl, Gemüth). Ito je bilo pa za splošni napredek neobhodno potrebno. — Potezajo naj se pa ženske le za vlastinsko pravico in za polnoletnost, da gledé svoje osebe ne bodo stale na isti stopnji, kakor otroci in idijoti.

Vse drugo je — humbug.

Ellen Key-ine besede se čitajo pač prav lepo in prepričevalno, vendar se mi pa dozdeva, da se ozira premalo na realno življenje. Morda je le malo ženskih, ki ne bi spoznale, kako važno vlogo igra baš ljubezen v ženskem življenju. Katero dekle bi pač ne hrepenelo po osrečujočem zakonu, po blaženem materinstvu? In smelo trdim, dekle, ki si tega ne želi, ni organično normalno razvito. Naj si bode še tako lepa, prikupljiva in duhovita, naj bode še tako blagega srca, vendar ji manjka to, kar da ženski uprav še le ženski pečat.

Toda dovolite mi vprašanje. Je-li poleg vsega tega možno ženski živeti ob sami ljubezni? Odgovor je kratek — ne. Poleg idealne ljubezni treba ženski za to posvetno življenje veliko, oh kako veliko prav realnega, materijalnega, za koje si mora često sama skrbeti. Nadalje tudi ni vsaki ženski usojeno zatekati se v mirni pristan zakona. Število neomženih deklet raste od leta do leta. Seveda pripisujejo nasprotniki ženskega gibanja krivdo le ženskim samim, češ, možki se bojé emancipirane žene. Oh, kaka zaslepljenost! Bojé se, prav istinito se bojé, ali česa? Ženske potratnosti, ženske koketerije in zabavoljubnosti se bojé in po pravici. Samo poglejmo, kako živijo ženske imovitih slojev. Drvé od veselice do veselice, skrbe jedino le za svojo — oh često le predragoceno toaleto, ne meneč se ni za svoj dom, ni za svojo deco. Za kuhinjo in hišo skrbe kuharica in hišina, za deco pestunja in šola, a madame le reprezentuje. In luk-sus se širi od leta do leta v širših krogih.

Koliko več požrtvovalnosti, koliko več udanosti za dom, za soproga in za deco se pač dobiva pri ženah neimovitih slojev, kjer

mora gospodinja sè skrbno varčnostjo podpirati moževo prizadevanje, ali kjer mora z delom svojih rok tudi gmotno podpirati skromno gospodarstvo. Nikjer pa ne vidimo, da bi delo odvrčalo take žene od doma in od svojcev. Ne, prav nasprotno, še bolj se čuti priklenjeno, še bolj ljubi te mile prostore okrog domačega ognjišča, čim bolj se mora za nje žrtvovati. A to so žene neslobodne, neemancipirane, ki često morda niti pojma nimajo o ženskem vprašanju. Ali bi res delo tako čisto drugače uplivalo na žene zavedne in slobodne? Tega si vendar skoro misliti ne moremo. Pač si pa lahko mislimo, da se možki ne bodo več tako bali zakona, če jim žene ne bodo le pomogle trošiti, marveč tudi pribavljati. Sicer pa tudi mislim, da žena, ki koncentrira svoje moči v poklicu, ne bode imela ni časa, ni pravega smisla za potratnost in gizdavost modernih dam. In to naj bi možki svet posebno uvaževal.

Toda vrnimo se zopet k onim ženskim, kojim ni bilo dano razvijati svojih najbolj naravnih zmožnosti kot soproga in mati in kojim tudi nemile rojenice niso položile zadostnega kapitala v zibelj, da bi bile vse žive dni srečno preskrbljene. One morajo delati, da se preživijo. Ali naj jih silimo v poklic, koji jim ne prija? Zakaj si ga ne bi smele izbrati po svojem okusu in po svojih zmožnostih? Svoje ženstvo morajo zatajiti, ker jih usoda k temu sili. Vso svojo moč in energijo morajo tedaj koncentrirati do cela v svojem poklicu, torej odpade tudi ta ugovor, da služi delujoča žena dvema gospodarjema. Ali ni tedaj človeštvo dolžno odškodovati jih vsaj kolikor možno za bedo, koja jim povzročuje njih samski stan, kar bi morale najbolj vedeti ženske à la Marholm in Key. Samo radi teh zapuščenih sirot — in če bi bila prav samo jedna — je naša sveta dolžnost, da se potezamo za ženske pravice.

Toda dalje. Očita se ženskim omoženim, da se ne morejo vdati svojemu poklicu tako z vso dušo in telesom, ker jih vežejo skrbi in dolžnosti na dom. Prosim lepo, koliko je pa možkih, ki se vtapljajo tako čisto v svoj poklic, da razun njega ne morejo nič čutiti, nič misliti, da jim je vse življenje le poklic? Ali ne vidimo vsaki dan, da imajo i možki vsaki svoj poseben sport in spleen, ki jih bolj zanimiva in veže, nego vse dolžnosti in brige njegovega stanu, ki mu služi le za molzno kravo.

Vglabljaajo se v svoj poklic le nekateri izvoljenci, kojim je dana energija in krepka volja preko meje navadne povprečnosti in — geniji. Da, tu smo zdaj — geniji! Genijev je bore malo.

Peščica jih je mej možkimi, in peščica mej ženskimi. Vsa kultura, vsa veda, vsa umetnost napreduje povprečno le počasi. Le že-

njalni človek jo spravi kar za skok naprej. Človeštvo pa je odgovorno za vsak geni, ki se pogubi v nepovoljnih razmerah. Odgovorno je tudi za toliko in toliko ženijalnih ženskih, ki so odrevenele, prežejale, gladu, umrle poleg šivanke in kuhalnice, potlačene v malenkostne, vsakdanje razmere, v kojih ni mogel razpeti njih genius svojih kril.

Če ne bi bilo nič drugega, vsaj radi teh ženijalnih ženskik treba odkazati ženskemu spolu vse iste pravice, ki jih vživa le možki spol. In če bi rodilo vsako stoletje le jedno samo ženjalno žensko, radi nje, in zbog radi nje bi morale biti slobodne tudi vse druge ženske da je omogočen razvoj njenega veleuma. (To priznava celo Ellen Key).

Zato so ničevi in malenkostni vsi oni ugovori naših nasprotnikov, ki se drže starih tradicij, da bodi ženska možu pokorna. Slobodna bodi žena, enakopravna možkemu tovarišu. Sama naj si izvoli pot, ki njej najbolj prija, po kojem stopa ponosna, samozavestna.

Svojemu naravnemu poklicu kot mati in soproga se ne odreče žena nikoli, za to je že preskrbljeno. Proti svoji naravi ne more nihče ničesa storiti in Evine hčere ostanejo na veke Evine hčere po nepremenljivih pravilih majke narave, ki ne mara pogube svojih stvorov, namreč jih hoče ohraniti in pomnožiti.

To, cenjena gosp. urednica, je moje naziranje. Povedala sem sicer samo nekaj v glavnih potezah. Koliko več bi se dalo še povedati. Pa naj bode dosti za danes, za prvo moje pismo. V prihodnjič morda še kaj več, morda kako treba delo vrediti, da se ga morejo vdeležiti tudi soproge in matre, ne da bi škodo trpel njihov dom in ne da bi počila prenapeta struna, kakor se je izvolila izraziti gosp. Märica II. Za sedaj naj pa odložim pero, nadejajoča se vašega priznanja.

A zdaj naj pa pridejo moji nasprotniki-nazadnjači ter naj kličejo svoj anatema.

Bodite mi srčno pozdravljena.

Danica.

Velecenjeni sotrudnik »Slovanskega sveta« — Božidar Tvorcov — je pisal v 21. št. o ženstvu članek, kateri je imeniten odgovor na žensko vprašanje in zato ga tu-le ponatiskujemo doslovno:

Pred nami sta dve prezanimivi knjigi o ženski odgoji i obrazovanju. Knjigi si nekoliko protivorečita, pa tudi druga drugo dopolnjujeta ter se tako predstavljata kot jedno celo. Prva je izšla na ruskem jugu — v Jekaterinoslavu l. 1897. izpod peresa umne ženske i goreče zastopnice svojega spola — kneginje E. Kudašove pod zaglavjem: »Umstvenija sposobnosti ženščini«. Ima 121 str. in 8° i velja

1 r. 50 k. Druga pa je Petrograjčanka tekočega leta: »Žensčina-advokat«. Obseza 157 str. in 16⁰ ter stoji 80 kop., napisal pa jo je N. Zinčenko.

O ženski prosveti pri vas v naših dneh mnogo govoré. Slovenke so si omislile celó svoje glasilo tam nekje na obalih Adrijatike. A negledé na vse to, verjemite mi, da smo v tem obziru vas tukaj prekosili daleč, predaleč. Pri vas je mnogo filozofije, dela pa skoro čisto nič; pri nas pa je vsega dovolj: besedičenja ne pogrešaš, delo pa je vidno po vsej Rusiji, kjer je razsejano na stotine ženskih gimnazij i progimnazij, o kojih pri vas nimate niti zdravih pojmov, da ne govorimo o drugih vzgojilnih zavodih ženskih z odenkom starodavnih predpravíc stanovskih itd. Pri vas še pogostoma debatujejo o glavni smeri ženski ter večina meni, da je žensčini jedino prilično mesto doma, v družini, v kuhinji, v shrambah itd. kot oskrbnici doma, domačih poslov i gospodinjstva; pri nas pa o takih rečeh uže nekako ne govoré, pa če še govoré, se nad njimi smejo ter pravijo, da mlatio prazno slamo: tudi domovinstvo više poštevá žensko umno, nego neumno. Tudi o materinstvu se pri nas uže malo prepirajo, kajti tudi menijo, da omika materinstva ne izključa: daj Bog le plodovitosti več i mnogo uma — razuma, potem pa tudi materinstvo ostane na svojem vrhuncu na hasek družine, na prid človeštva. Bez olike plodovitost pa nič ni pravo materinstvo, pač bi bilo to nekako živinsko samstvo — samčestvo, katero bi imelo svoje predstavitelje ne v možeh i ženah, a v samcih i samkah.

Hvalisati le plodovitost brez oblagoroženja uma i srca je stara navada i princip Napoleonovski, kateri je mislil, da je dekletu pač dovolj, če zna čitati, šteti i pisati precej dobro, po pravilih ortografije rodnega svojega jezika. Dalje, Napoleon je zahteval za dekle še nekaj geografije i historije, pa ni dopuščal, da bi ženske znale kak inozemni jezik, a latinščino jim je pa kar naravnost prepovedal. Žena je naša lastnina, torej pač ne gre prepirati se radi kakega ravnopravja. Le puhle misli, splošne ideje i nedostatek obrazovanja dovodijo žensko do fantastičnega samomenja, da mora biti ravnopravna z moškim. Tako je menil Napoleon I. To je bila velika glava, umna i modra glava. Tudi o ženskih je marsikatero dobro zadel, pa le za svojo dobo. Vsaka doba pa ima o rečeh svoje pojme. Napoleonov feminizem bil je na svojem mestu pred sto leti; sedaj pa le malo, ali pa nič ne velja, i naši feministi se nad njim takoj posmehujejo i celo rogajo. N. Zinčenko to sam prav dobro zna, dasi Napoleona v svoji razpravi ne pozablja; vé tudi to, da se sedaj vsa Rusija zanima ne

plodovitostjo i domovitostjo žensko, pač pa visokimi tečaji za ženske — filozofskimi, medicinskimi, a v poslednji dobi celo selsko-gospodarskimi. Ravno mu je tudi znano, da niso daleč oni časi, ko celo vse učilišča otvorijo svoja vrata ženskim, kar je v Švici postalo uže davno meso.

Kneginja Kudašova pa o Napoleonovih ženskih nazorih nič ne govori i s svojim prosvitljenim umom i jasnim vzgledom na žensko seveda nič podobnega govoriti ne more. Pač pa navaja mnogo dejstvij iz stare zgodovine, pa tudi merodavne izjave novejših časov, katere svedočijo o tem, da je najizdatniše sredstvo povišati moški um — razvijati um ženski, kajti ženska odgaja i uči maloletno deco. Deklici se morajo učiti ravno tako dolgo, kakor fantiči. Tudi intenzivnost i uspešnost ženskega šolanja ne ustopa moškemu učenju, naj si bo to kakoršnega koli razreda, male, srednje ali visoke šole. Če je ženski um zares bolj slab, nego um moških, je pač tem bolj potreba, razvijati i gojiti ga, da bi se vsaj nekoliko upodobil moškemu idealu. Torej bi se morala tudi dekleta učiti bolj vestno i ravno takó dolgo, kakor se uče fantje — do 25. l. svoje starosti, med tem ko sedaj nekatera dekleta končajo svoje likovanje — obrazovanje uže kakih 16—17 let, potem pa nastopijo prav za prav specifično žensko karijero: plešejo, vizitujejo, se oblačijo i zopet slačijo s tem, da bi se znova pale nališpale... Odgajajte tako fante, kaj bo iz njih? prav strupeno povprašuje svetla kneginja. Če bo ženska prebrisanega, bo tudi bolj umela — razumela svojo kletvo, svoj obet (obljubo) i svoj nravni dolg, svojo družbinsko dolžnost, kratko: ne bo samo možbeseda, ampak bo tudi žena-beseda, beseda tvrdna, zavedna, prepričana, sveta beseda. Če še pribavimo, da je v knjigi Kudašove še nekaj prav mičnih životopisov takih ženskih, katere so tako ali inače pospeševale žensko emancipacijo, bo pa navedeno menda vse, kar povišuje i pridava ceno predmetu našega poročila.

Knjiga Kudašove je izšla še lanskega leta; nam pa je došla v roke še le pred nekoliko dnevi, da i stolična kritika izpregovorila je o njej še le nedavno. Tako n. pr. v 40. št. Šarapovega »Russk. Truda« neki S. Leo med drugim pravi o njej: »Eta kniga možet zastavit (primorati) zadumatsja i starago pedagoga i juncá (mladeniča, mladega); no ljubitelnici mopsov i nopornija dami (afektovane leptotice) ne naidut vozmožnim davát etu knižku svojim Mimočkam i, voobščé, deržat v svoem buduarje«. Slovenke pa mopsov ne ljubijo i ponosne prostostjo svojega naroda se tudi nekaterega radikalizma ne morejo i ne smejo izogibati.

Nove pesmi.

III. *)

<p>Kako se dekle ti podaja Rudeče to krilo lepo: Plašč tak bil je rimskih cesarjev, Hodili kot ti so — tako.</p>	<p>Mogočni so bili cesarji — Še bolj pa mogočna si ti: Ne sulica — pogled tvoj ostri Že rano v srce naredi.</p>
--	---

B. Potočän.

*) Glej 17. št. »Slov.«

Sanje - oznanjevalke.

RESNIČNA POVEST.

Ruski spisala O. N. Čjuminova. Poslovenil Vetušekov.

I.

ima 186.. leta je bila burna in deževna ter bolj podobna tožni jeseni. Celó na Finskem, v malem primorskem mestecu H. skoraj ni bilo nič snega, dasi se je bližal že prosinec svojemu koncu. Včasi je malo zmrzavalo, potem pa so nastopali deževni in oblačni dnevi, za katerimi so sledile silovite burje, ki so razbile in pogoltnile nekaj trgovskih ladij in parnikov. Stari ljudje niso zastonj trdili, da že dolgo ne pomnijo take zime.

Mestece H., ležeče na daleč v morje segajočem zemeljskem jeziku, je posebno trpelo od severo-vstočnega vetra, ki je trgal strehe raz dome in učinjal še druge jednake neprijetnosti. Sicer so se meščani že davno privadili takemu surovemu vremenu in tudi njih jednonadstropni, zidani in leseni, večinoma rdeče pobarvani domi — so trdno stali proti besnečim elementom. Prebivalci sami niso bili nič manj krepki in neupogljivi od svojih hiš; izmed delavcev je bilo največ ribičev, ki so polovico svojega življenja prebili na širnem morju.

Mestno prebivalstvo se je odlikovalo s tako patrijarhalnostjo, da zvečer ob 8. uri ni bilo več videti že skoraj nikogar na ulicah, a ob desetih, po povelju, da se morajo pogasiti luči, — pogrezalo se je mesto v neprodoren mrak. V temi so medlo brlele redke svetilnice, katerih bi se bilo v vsem mestu jedva naštelo čez dvanajst. Dasi so bile take razmere jako ugodne rokovnjačem, vendar se v mestu nikdar ni čulo o tatvinah in enakih lopovstvih, brez katerih ni pri nas nobeno okrajno mesto.

Nevihtam najbolj izpostavljen je bil pa stari dom na gori kraj morja, katerega so meščani imenovali »grad«. Ta dom, ki je bil last sedaj obubožnega, a nekdanj bogatega in slavnega Levenborškega rodu je imel za seboj jako burno prošlost. Zgradil ga je rodu začetnik, znameniti Knut Levenborg v tistih »dobrih, starih časih«, ko so plemiči še živeli o ropu trgovskih ladij. O vitezu Knutu so pripovedovali, da mu je služil jeden od stolpov njegovega gradu za svetilnik, katerega svetloba je vabila k sebi mornarje — kakor vabi goreča sveča metulje. Ladije so se tu razbijale ob ostrih skalah, a vitez Knut in njegovi pomagači so ropali blago ter želi ondi, kjer niso sejali . . . Pripoveduje se, da se še sedaj v viharnih nočeh z bučanjem vetra in valov meša stokanje vtonjenih žrtev. Nekateri so celo trdili, da se včasih prikaže senca vitezova med razvalinami stolpa in zre pazno kakor nekdanj v daljavo. Prikazen je pa baje vedno slabo znamenje za onega, kateri jo vidi.

Bodi si temu kakor hoče, ali krivičnim potom pridobljeno bogastvo ni imelo blagoslova: z vsakim novim pokolenjem je ugašala zvezda Levenborgov in potomci Knutovi, zamenivši usnjato kamižolo in oklepje s kaftanom in s čipkastim žabó, so bili čedalje bolj revni. Malo po malo prešla je zemlja okolo grada v tuje roke in za časa naše povesti bili sta jedini, še živeči naslednici, starega gradu, gospa Levenborgova in njena vnukinja Elza, že prav blizu propada.

Nekaj let že sta ženski samovali in pridno delali v stari zgradbi ter nista imeli razun bivše Elzine dojke Ulrike, zdrave štiridesetletne ženske in njenega sina Larsa, nobenih drugih služabnikov. Ta sedemnajstletni mladenič Lars je bil brezmejno udan »fru« (gospej) in »frjoken« (gospodični) ter opravljal h kratu službo vrtnarja in konjskega hlapca. Vsaki teden je vozil v mesto na trg domače pridelke in ti za sočivje skupljeni novci in najemnina neke male pristave, bil je ves dohodek revnih plemk. Elza Levenborg »grajska gospodičina« kakor so jo imenovali meščani je pomagala babici in Ulriki pri gospodarstvu, razun tega pa je še slikala slike za prodavanje ter učila godbe otroke imovitih starišev. Ta krasna plavolasa deklica z modrimi očmi liki gorska vila, je prejela za tiste čase redko naobrazbo. Učitelj jej je bil neki star priseljeni francoz. Ta idealni čestilec znanostij in umetnostij je vplival zelo na razvijajoči se razum mlade deklice. Razgovori z njim, učenje godbe, čitanje del velikih pisateljev, je razširilo njeno duševno obzorje ter znatno pripomoglo njenemu razvoju. Uprav ta okolnost je naredila Elzo nekako izjemo sredi mestnega prebivalstva, s katerim ni imela nič splošnega. K temu pa jej je še babica vcepila rodovinski ponos, ter jej branila družiti se z ljudmi

neplemenitimi in manj olikanimi. Navzlic svoje blagosrčnosti gospa Levenborg ni bila prosta kastovih predsodkov. No, vse to pa ni branilo Elzi živeti v prijateljstvu z družinami kmečkih sosedov in ribičev; ona je kumovala pri krstu njihovih otrok, zdravila bolnike in bila dobro došli gost v vsakej koči. Tudi meščani so spregledali, da je bila včasih čudna ter jo nehote uvaževali in ljubili, njena krasota pa ji je nadomestovala doto ter privabila mnogo snubačev; ali plavolasa vila je vsakemu odrekla. Tako je bilo, dokler ni v mestece H. priplula eskadra ruskih ladij in ž njo mlad poročnik, s katerim se je seznanila Elza. Ali česa pač ne govoré hudobni jeziki! Tako si je tudi nekdo izmislil, da namerava rdeči Nilis Jakobsen, glavni upnik gospe Levenborgove, snubiti gospodično Elzo ter tako priženiti se v ono plemsko obitelj, v katerej je njegov oče bil sluga.

Res, sedaj ne bodo imeli Levenborgi skoraj kam glave položiti, a Niljs Jakobsen ima tovarno porcelana, pilano in prodajalnico v mestu, zato pa je že star 45 let in njegova zunanost je nevlabljava.

Minili so božični prazniki, ki niso prinesli prebivalcem starega doma nikake tolažbe. Bližnja, neizogibna beda je ležala nad vsemi kakor mora. Dvajsetega prosinca je potekel poslednji obrók in Niljs Jakobsen je že naprej izjavil gospej Levenborgevej, da ako ne izplača dolžnih mu 40 tisoč mark, jo takoj zarubi. Usodni dan, ki bode zajedno kakor nalašč petdesetletnica njene poroke, se je približal in starka ga je pričakovala povsem pobita na duhu. Po cele dneve je tavalala po domu, kakor da se že od njega poslavljalala.

Nje zali, stari obraz je postal hipoma otožen in iz ustnic se ji je izvil često bolesten vzdih. Kadar je menila, da je Elza ne vidi, otirala si je solze, ki so jej nehote zalivale še vedno jasne, modre oči, Ulriki, ki ni togovala nič manj od svoje gospe, pokalo je med delom srce. Ona je s takim srdom mesila testo, tolkla maslo in bila s krevljo po oglju, kakor da bi želela vse zdrobiti in zmleti v prah ter uničiti samega Niljsa Jakobsena. Elza je zelo trpela v mislih, da bode morala zapustiti rojstveno svojo hišo, a osobito pa se jej je smilila uboga babica, na videz je pa bila mirna. Vsaki dan, ne gledé na dež, kateri je spreminjal zelenkasto-sivo površje zaliva in okrožujoče ga sivo nebo v nekako motno preprogo, je Elza hodila na dolge izprehode po obrežju. Šum viharja in bučanje valov, kateremu je bila vajena že od otroških let pregnala sta jej otožne misli, a telesna utrujenost je umirila mišice. Elza pa je imela tudi lastne svoje skrbi. Urni jeziki vendar niso govorill povsem neresnico: krasen poročnik je res posetil mesto vračaje se. Takrat je prišel sam naravnost iz Viborga, kjer so imele ladije ostati celih štirinajst dnij. In

sedaj bi imel znova priti in Elza je nestrpno pričakovala dragega gosta.

Nastopil je burni večer. Nastal je vihar in po morju so se podili besneči, po grebenih penasti valovi ter se šumno razbijali v podnožju prepadov. Rani zimski mrak je naglo odel mesto s črno svojo odejo, iz katere so se tu pa tam lesketale luči skozi hišna okna. Le staro poslopje, stoječe zunaj mesta je črnelo samotno na gori, liki na straži pozabljeni velikan. Videti je bilo, kakor da so pod njim besneči valovi hoteli dospeti do njega ter ga zmiti raz površje. Veter je upogibal vrhe mladih mecesnov in grmov, stoječih na obeh straneh ceste vodeče na holm, ki je vezala grad z ostalim svetom. V takem vremenu ni bilo prijetno hoditi na izprehod; vsekakor pa se je v večernem somraku videla vitkostasna deklica, ki je hitela po stezi. Bila je visoka in njena hoja ter gibanje sta bila neprisiljena in gracijozna. Iz pod kapuce črnega, volnenega plašča, obdajajoče sveže mlado lice z žarkimi, sinjimi očmi, so moleli zlati, od prirode skodrani lasje. Elza Levenborgova ni bila sama. Vštric nje je korakal stasit mlad človek v mornarski obleki, resnega, zagorelega obraza.

»Oh, ljuba moja, kako sem vesel, da te zopet vidim« je dejal mornar.

In nagnil se je bliže k mladi deklici, menda zato, ker radi zvižganja vetra ni dobro razumela njegovih besed.

»Dasi je tvoja babica jako dobra«, je nadaljeval on, »bojim se vendar, da jej ne bodem dobro došel. Gotovo jej je žal, da je ženin njene ljubljenske — tujec«.

»Motiš se«, preperečila ga je živahno Elza in iz očij jej je sijala taka sreča, da bi nikdo ne spoznal v njej prejšnje mirne in molčeče »grajske gospice«. »Babica te jako ceni. Morebiti bi bila še radostnejša, če bi bil ti domačin, ali ona misli pred vsem o moji sreči. Ona ve, kako jaz ... kako se midva rada imava«.

Elza je povabila oči in rdečica jej je oblila obraz. Poročnik je prijel njeno malo, hladno roko in jo nežno poljubil. Ljubezen te ponosne, čiste deklice ga je globoko ganila.

»Kako bi tebe ne ljubil, draga! Verjemi, tudi tam, v mili moji domovini, katere ti še ne poznaš, najdeš isto ljubezen, isto udanost«.

»Bojim se«, dejala je tiho in nekako v zadregi Elza, kaj bodo mislili o meni tvoji prijatelji, tvoji sorodniki? Jaz sem taka divjakinja, tako navajena svobode in neodvisnega življenja ... Ali se bodem znala privaditi zahtevam vašega društva?«

»Potem pa naj se ono privadi tebe!« je vskliknil on na pol šaljivo in s ponosom. »Vsakdo, ki te zazre, bode mi zavidal mojo plavalaso vilo«.

Ona sta se šalila in smejala, kakor se zna smejati brezskrbna mladost. Pomenkovala sta se v francoskem jeziku, katerega sta oba govorila gladko. Elza je osobito ljubila francoščino, a tudi Georgij Petrovič Zarnicin ji je bil večč kakor večina mladeži boljših krogov.

Prekoračila sta bila že polovico pešpoti, morski hrup je postajal vedno glasnejši, a vihar je bil tako močan, da je Zarnicinu skoraj odnesel kapo.

»Najbolj ugodne razmere za mornarja, ki se shaja s svojo nevesto«, se je nasmehnil Zarnicin. »Danes menda razun naju ni nobenega šetalca? Toda ne«, ugovarjal je sam sebi, pozorno gledaje v daljavo, »nekdo nama gre nasproti... Vi nikogar ne pričakujete nocej?«

»Evo, Niljs Jakobsen prihaja«, je rekla Elza, katerej se je zmrčil obraz. »Uboga babica! Njegov obisk jej pač ne bode všeč. Stopiva le-sem«, je dodala, naglo potegnivša mladega častnika za izstop skale. »Nočem, da bi le ta naju videl...«

Začuden Zarnicin je molče ubogal. Čez minuto so se začeli bližajoči težki koraki, a zatem pa se je na potu prikazala močna, od nog do glave zavita, možka postava. Potnik očevidno ni zaupal svojim očem, kajti nesel je v roki leščerbo, pri svetlobi katere je Zarnicin videl rdeči obraz in konce rdeče ščetinastih brk.

»Kdo je to?« je vprašal Elzo, ko so se tujčeve stopinje izgubile v daljavi. Videti je bilo, da je nenavadni pojav zmedel mlado deklico ter pregnal njeno živahnost.

»To je naš upnik«, je odvrnila po kratkem molku, »človek, ki postane čez nekaj dnij lastnik naše hiše.«

»Kaj govoriš!« je vskliknil presenečeni Zarnicin, meneč, da je ni prav umel, »zakaj mi nisi tega že preje povedala?«

»Nisem ti hotela praviti«, dejala je ljubko Elza, »bilo mi je žal greniti kratke trenutke najnega sestanka, ali sedaj ni možno več skrivati... Niljsu Jakobsenu je zadolžen naš grad in pristava in obrok izteče ravno 20. prosinca t. j. baš čez tri dni.«

Elza je govorila z gladkim, mirnim glasom, a ta pokoj je de- loval hujše od vsakega jadikovanja.

»Moj Bog, da ničesar nisem slutil!« je vskliknil Zarnicin ganjen. »Draga Elza, čemu si molčala o tem? Jaz imam prijateljev, znancev, ki bi mi že toliko posodili...«

»In bi se sam zakopal v dolge, hoté rešiti naju? Da si bogat, jaz bi te brez srama prosila pomoči, ali ko si sam reven... Toda jaz le predobro vem, kaj je dolg, katerega nisi v stanu poplačati... Ta dolg je babici zastrupil življenje.«

»Poslušaj«, prestrigel jej je besedo Zarnicin, »jaz imam nekaj denarja, približno deset tisoč mark vaše veljave. Dovolite mi govoriti s tem Jakobsenom; morda še počaka ostalega dolga«.

Elza je žalostno zmajala z glavo.

»Ne, Žorž, on se ne da pregovoriti. Ta človek nas sovraži!«, se jej je nehote izvilo iz prs.

»Zakaj?« in Zarnicin je vprašujoče uprl svoj pogled v deklico. »Nemara on...? No, to je nemožno, da bi se on drznil...«

»Mene snubiti?«, je dodala Elza goreče. »Da, Niljs Jakobsen mi je skazal to čast. Ali babica mu je odrekla in od tedaj nas smrtno sovraži«.

Zarnicina je oblila rdečica.

»Jaz ugonobim tega ničvredneža! Možno, da on ravno v tem trenutku, ponavlja gospe Levenborgovi gnjusno svojo snubitev, ali pa jo skuša strašiti... Dovolj, da se poskusiva?«

»Ne, prosim, pusti to«, je rekla Elza, dotaknivša se nalahno njegove roke. »Babica se ne da zastrašiti, a tvoje posredovanje pa bi vso reč še bolj shujšalo. Prosim te, obišči nas pozneje, ko oni odide. Saj mi ne maraš napravljati nepotrebnih neprilik«.

Zarnicin ji je poljubil obe roki.

»Kako mi je žal, da sem revež!«, je vskliknil lajtnant. »Jaz morem za te le delati, tebi posvetiti svoje življenje... Preje nisem dajal denarju nikake cene, ali zdaj mi je postalo jasno dovolj, da le od njega je odvisna bodočnost cele družine, mir in sreča bližnjega«.

»Jaz sem rano spoznala denarno vrednost«, je dejala žalostno Elza. »Uboga babica se je neprenehoma trudila, da bi ne trpeli pomanjkanja. Oh, ljubi Žorž, kako je ona za me skrbela! Ko sem bila dve leti stara, umrla sta mi roditelja oba v en dan za kolero, in od tega dne bila sem v babičini skrbi. Njej se imam zahvaliti, da nisem čutila svoje osirotelosti. A koliko truda jej je prizadela moja vzgoja«.

»Torej je ta dolg že star?«, je vprašal poročnik.

»Da. Že moj ded se je bil zadolžil. Potem pa, ko je stopil moj oče v vseučilišče, je trebalo znova dolg povečati. Babica je s trudom plačevala obresti. To je tem bolj čudno, ker je moj praded, Erik Levenborg, bivši poslanik na francoskem dvoru, z gospodično Otfor priženil precejšnjo doto. No, ta svota je izginila ne ve se kam...«

»Izginila je?«, je ponovil čudeč se Zarnicin.

»Da, po smrti pradedovi novcev ni bilo nikjer. Pravijo, da je bil praded poslednja leta blazen. Najbrž jih je med boleznijo kam skril. Po njegovi smrti so celi dom od kleti do stropa preiskali, na mnogih krajih so celo zemljo kopali, toda vse zaman. Po preminu

onih novcev jelo se je pri Levenborgih oglašati ubožtvo, a sedaj pride njih rojstveno gnezdo kmalu v tuje roke«, je vzdihnila Elza in njen glas se je nehote tresel.

Zarnicin ni je tolažil, pač pa jej je šepetal besede, polne ljubezni in laskanja in Elza se je pomalem umirila. Še tisti večer sta sklenila govoriti z gospo Levenborgovo, in jo prositi, naj bi ona določila dan poroke in odpotovanje v Rusijo. Zarnicinovi papirji so bili v redu in on se je mogel že v enem tednu ž njo poročiti.

Bilo je povsem temno, ko se je Elza spomnila, da se mora vrniti domov, ker bi sicer njena dolgo trajajoča odsotnost lahko vznemirjala babico. Mlada človeka sta se naglo poslovila in Zarnicin je še dolgo gledal za svojo nevesto, dokler ni izginila njena vitka postava v meglenem zimskem mraku. Potem je naglo stopal proti mestni gostilni, kjer je hotel urediti svojo toaleto za večerni poset v »gradu«.

(Dalje prihodnjič.)

Grof Lev Tolstoj.

(Konec.)

kar sem do sedaj pisala o Tolstem, sem posnela iz Sarajevske »Nade« iz letnikov 1896. in 97., kjer je o delih grofa Tolstega prav dolga razprava. Posnela sem seveda le, kar je bilo važnejšega in potrebnega, da znajo naše Slovenke vsaj kdo je Tolstoj, ki je znan vsemu staremu in novemu omikanemu svetu.

Marsikateri Slovenki se je še moj spis zdel morda predolg, ali srce me je res bolelo, ko sem z marsikatero Italijanko svobodno govorila o tem in o drugih velikih ruskih pisateljih, a marsikatera Slovenka me je pri takih imenih le debelo gledala ali pa dejala: Ne poznam ga, čitala nisem o njem še ničesar.

In vendar koliko se je pisalo o Tolstem baš v zadnjem času v vseh jezikih!

Veliko hrupa je provzročilo tudi njegovo poslednje delo: »Kaj je umetnost«, v katerem razlaga in razvija svoje originalne misli o umetnostih.

Po podatkih iz slovanske knjige naj naveden tu-le še, kar piše o Tolstem zagriženi Nemeč Aug. Scheibe v Bibliothek der Unterhaltung und des Wissens (1893.)

»Ruski apostel, grof Lev Tolstoj, katerega moramo šteti med najzanimivejše prikazni našega časa in čegar ideje so deloma krive in deloma neizvršljive, izhaja iz ene najodličnejših rodbin svoje domovine. On ni samo pisatelj, katerega v Rusiji čitajo najrajši, ampak njegova dela so vzbudila veliko pozornost tudi v vseh ostalih kulturnih deželah.

Njegovo in njegove rodbine postopanje in delovanje o poslednji lakoti mu je pa pridobilo naklanjenost tudi onih krogov, kateri niso marali za njegova poslednja slovstvena dela.

Zatem piše Scheibe o Tolstega življenji in odgoji, kar je nam že znano; potem pa navaja pripovedovanje nekega ameriškega popotnika, ki je na svojem potovanji obiskal Tolstega.

»Na navadni droški sem se peljal od Tule do Jasnaje poljane pet ur in ko sem baš hotel vprašati izvoščeka, kako dolgo se bodem moral še peljati, pravi mi izvošček sam: »Naposled smo vendar tu!«

»To so vrata grofovega parka!« je dejal kočijaž, ko je voz zavil med dvema z opeko zidanima stebroma v park.

Ta stebra in umetno nastavljen ali zanemarjen ribnik, ki se je videl iz grmovja, so bili edini znaki, ki so nam pravili, da smo v gosposkem parku. Pot je bil zamazan, neraven in neposut s prodcem. Ko je pot zopet zavil, stali smo pred štirivoglatim, dvonadstropnim poslopjem brez vsakega arhitektičnega lišpa.

Nekaj stopnic iz navadnega kamena je vodilo do ozkih vrat, ki so se zdela kakor kuhinjske duri in v neki zadregi sem se oziral po glavnem vhodu, ko sem zazrl v senci bližnjega drevesa čitajočo damo, katero sem vprašal, ali je Tolstoj doma in ali se more govoriti z njim.

»Mislim da«, je odgovorila dama ter vstala in šla pred menoj proti malim vratom, po katerih je bil res glavni vhod. Vvedla me je v nekako čakalnico, velela mi sedeti, v tem, ko je ona zaklicala v odprta stranska vrata: »Grof ali ste tu?« na kar se je odzval močan možki glas.

Lev Tolstoj pripoveduje sam v svojih mladeniških spominih, kako ga je bolelo, ko je nekoč slišal reči svojo mater, da je prav grd otrok, tudi sem čital o mnogih posebnostih grofovih, takó, da sem bil na mnogo pripravljen, ali kar sem ugledal, je bilo nad vse moje pričakovanje.

Grof, ki se je baš vrnil s polja, je bil obut v trde, okorne čevlje, oblečen v široke hlače iz platna, kakoršno pletó ruske kmetice ter v belo pavolnato srajco brez ovratnika, iz katere se je videl ozarjaveli,

mišičasti vrat. Jopiča, ovratnice ni imel ter se po zunanosti ni z ničemur ločil od navadnega ruskega kmeta.

Ko je pa minolo prvo presenečenje, sem si moral priznati, da ta mož ni le nenavadna, ampak tudi znamenita prikazen. Njegovo močno telo se je zdelo še močnejše v bornem oblačilu a poteze njegovega ogorelega obraza, ki so se zdele kakor sè sekiro zasekane, so kazale neomaljivo zaupanje v samega sebe ter možatost in odločnost. Široki in debeli nos kakor debele in skoro vedno tesno zaprte ustne in podbradek, kar ga je bilo videti iz polne brade, so izdajali moža, ki ne brigaje se za nasledke, bije boj sè svetom.

Ali male, sive, pod gostimi obrvimi ležeče oči, ki zabliskajo v razburjenosti kakor oster nož, dajejo v navadnem dušnem stanju vsemu obrazu izraz tolike dobrote in milobe, da pod tem vtisom popolnoma izginjajo njegove nelepe poteze.

Predstavil sem se mu, na kar mi je grof najpristrčneje stisnil roko. Baš sva pričela pogovor o Sibiriji, iz katere sem prihajal, ko vstopi nenapovedan moj strgani in ni malo salonski izvožček. Tolstoj je vstal, pozdravil moža, kakor dobrega znanca, stiskal mu roko prav tako toplo kakor prej meni ter ga jel skrbno povpraševati, kako je njemu in njegovi rodbini. Moj umazani voznik mu je odvrnil z isto tako udvorljivostjo, povprašujé ga po njegovem in grofičinem zdravju ter mu jel pripovedovati novosti iz Tule.

V tem času sem se pa jaz ogledal po sobi. Dve steni sta bili priprosto belo pobarvani, tretjo je zavzemala velikanska zeleno-glazirana peč, a četrta je bila iz zbitih desk, za katerimi je bila delalnica in spalnica grofa Tolstega.

Tla so bila brez preprog, kar je v Rusiji naravnost nezaslišano, pohištvo je pa obstojalo iz treh priprostih stolov, iz velicega zelenega divana in iz mize isto tako preproste, brez prta in prav tako starodavne oblike. Na stenah so bila pribita tri rogovja od jelena, na enem je visel mehak klobuk in pavolnata košulja, kakoršno je nosil grof. V neki vzdolbini je bil mramornati doprsni kip, a na eni onih golih sten sta viseli dve podobi v jeklorezu: Schoppenhauer in Dickens.

Še bolj preprosta je bila grofova delalnica, v katero sem sè svojega mesta mogel videti prav dobro.

Ozka, železna postelja, mala miza in pred njo lesen stol — to je bilo tam vse pohištvo. Na golih stenah sem videl zbite deske iz nepobarvanega lesa, na katerih so bile položene knjige.

Ko je izvožček odšel, prosil je grof dovoljenja, da se sme za hip oddaljiti, toda čez pol minute si je bil že zopet vrnil v nekoliko popolnejšem kostimu. Oblekel se je bil bluzo iz debelega, domačega

platna, okoli katere si je stopaje zapenjal kožnast pas ter me vabil, naj grem ž njim k južini.

Šli smo sedaj v prvo nadstropje, kjer je bilo vse v dobrem soglasji z vsem, kar sem videl do sedaj. Obilna, iz preprostih in narodnih jedil obstoječa južina, se nam je prinesla v lepo, solčno sobo toda oskrbljeno tudi le z najpriprostejšim pohištvom.

Tla so tudi tu bila brez vsakih preprog, na oknih so pa visela priprosta zagrinjala iz belega mula.

Južinali smo med zanimivimi pogovori, katerih se je vdeleževal vak brez najmanjše zadrege in grof sam je bil tako vesel in glasen kakor mladiči mnogobrojne rodbine.

Po južini me je grof povabil na izprehod. Med potom mi je pravil, med drugim, da spi osem ur, pet ur vporablja za duševno, ostalih enajst ur pa za fizično delo, bodi si v hiši ali zunaj doma ter za obede. Prav ono jutro je zvozil neki ubogi vdovi gnoj po polji in ko bi ga ne zadrževal moj poset, bil bi ji popoldne oral.

Ne daleč od hiše sva srečala kmetsko oblečeno starejšo grofovo hčer z grabljami na rami, ki je šla pomagat vaškim dekletom grabit seno.

»Mi delamo na to, da se ljudem delo priljubi; ko delamo ž njimi, dajemo jim vzgled pridnosti in jim vcepjamo spoštovanje do njihovega stanu, ko jim kažemo, da ne mislimo višje nego oni«, je rekel grof.

Naprej gredé sva srečala mladega moža v ponošeni kmetski obleki, ki je prihajal s postaje, oddaljene več verst, kamor je bil šel po pošiljatvije za grofovsko rodbino. Dasi sem vedel, da nima Tolstoj niti ekvipaž, niti konj za kočijo, mislil sem, da je to kak konjski hlapec, ko mi ga Tolstoj predstavi za gospoda pl. X. svojega prijatelja in sotrudnika.

Gospod X. se nama je pridružil in kmalu sem sprevidel, da je to visoko naobražen, učen mož z doktorsko diplomo, ki je pa prišel tija, da sledi naukom in vzgledom svojega učitelja.

On nima ničesar, niti domovja, niti premoženja, niti strehe. On dela samo za druge ter ne dobiva zato družega razven hrane, obleke in strehe.

Toda tudi teh stvari ne vzprejema kot plačilo za svoj trud, ampak kot stvari, ki so potrebne vsakemu človeku. Gospod X. dela tam, kjer se mu zdi najbolj potrebno; ko potrebuje obleke, stopi pa h kateri koli si bodi kmetici, da jo naprosi, naj mu naredi obleko; ko je lačen, stopi v najbližjo hišo in prosi jedi in pijače in ko pride noč, prosi kjer si bodi prenočišča. On ignorira vsako vlado v vsakem

oziru, neče od nje niti nobenega potnega lista ter je vedno v nevarnosti, da ga kje ne zaloté kot pohajčača. Toda ko bi ga tudi vklenili, dal bi se rajši odpeljati v Sibirjo, nego bi plačeval davek, kojega vporablja v to, da redé vojake za vojsko.

Po kosilu, na koje me je grof povabil in na katero je prišel on in gospod X., ne da bi se bila kaj preoblekla, me je povabila grofica na čaj v svojo sobo, kamor je takoj prišel tudi grof. Prinesel je s seboj nekak odprt zaboj, kjer je bilo vse čevljarsko orodje, kožnat predpasnik in par nedodelanih čevljev. Ko si je poiskal dobrega mesta s primerno svetlobo, si je del predpasnik na kolena, vzel čevelj v roke ter pričel po njem tolči tako vestno, kakor bi to bilo za najslavnejšega ruskega pisatelja in posestnika zemljišč vrednih gotovih 600,000 rubljev najnaravnejša stvar. Sédel sem njemu nasproti ter mu dajal različno orodje v roke, pri čemer me je opozarjal, kako se morajo napravljati v resnici dobri čevlji. Dasi sem se poslovil od nenavadnega moža poln globokega spoštovanja in simpatije, vendar mu nisem mogel prikriti, da je pač mnogo prijetneje čitati njegove romane, nego nositi njegove čevlje«.

Kar se tiče pisateljvanja Leva Tolstega, nahajajo se njegove knjige pri vsakem Rusu, ki je količakaj naobražen.

Vsako novo delo njegovo ljudje kar požirajo. Še večjega pomena so njegove narodne, poučne brošurice, katere — dási so v poslednjem času skoro vedno po cenzuri zabranjene — so vendar le v milijonih razširjene med ljudstvom, koje jih číta z veliko pazljivostjo. Vsakokrat se Tolstemu seveda ne posreči, da bi dosegel namen, kojega hoče doseči sè svojimi spisi. Ko je n. pr. svojim kmetom čítal dramo: »Moč temine« in jih prašal za njihovo menenje, so mu oni odgovorili: »Vse je resnično; prizori pijanosti in najhujši prestopki so jim prav umljivi; samo tega ne morejo umeti, da zločinec, kojega peče vest, izpove pred sodniki sam svoj greh; to je celó nemožno. Ne »barin«, so dejali odkimovaje, tako neumen bi ne bil nihče izmed nas«.

Taki rezultati napolnujejo plemenitega moža s tako otožnostjo s kakoršno ga napolnuje spoznanje, da je sam slab in nepopolen. Ko je umrl vaški kravji pastir in se ni nihče oglasil za borno službo, ponudil se je Tolstoj sam za pastirja.

Toda pri vsej svojej dobrej volji grof vendar ni mogel tako zgodaj na noge. Krave so zjutraj mukale že prav dolgo, a pastirja le ni hotelo biti; zato so ga vaščani odslovili kot nesposobnega za ta posel.

Kakor je poročal nek list iz Moskve, razdelil je Tolstoj vse svoje premoženje med svoje otroke, tako da on sam spada sedaj res k neimovitim krogom ter živi prav skromno, neumorno delujoč na Jasni poljani».

Veliki duh, slavni, plemeniti Rus, pred čegar imenom se klanja ves naobraženi svet, nedosežen pisatelj, največi geni sedanjega časa, Bog Te ohrani še dolgo let čilega in zdravega na duhu in telesu na čast najprej svojemu velikemu ruskemu narodu, na čast vsemu Slovanstvu in vsemu človeštvu sploh.

Skromna »Slovenka«, o kateri se Tebi niti ne sanja, se Ti klanja ob Tvoji sedemdesetletnici globoko, glóbooko ter želi da bi ne bilo slovenske žene in dekleta, ki bi ne znala, kdo in kaj si, Ti véliki nedosežni Tolstoj!

Dobra glava.

Na sredi sobe župnik ob mizici stoji,
Prijazno prišlej ženi tako le govori:

»Kaj novega si, žena, povedat prišla mi?
Imaš bolnika v hiši, al' hčerka se moží?«

»O vsi doma so zdravi, naj Bogu hvala bo,
Za svatbo ne pripravljam, saj čas je še zato.

Bolj važen, zarad Mihca, je danes moj prihod,
Ga hočem dati v šolo, da bo postal gospod.

Do zdaj še ni imela gospoda naša vas
In nova ni se pela še maša tu pri nas.

Saj ne samà z očetom, vsakteri bo vesel,
Ko Mihec naš bo prvi nam novo mašo pel«.

»Res, lepa to je želja, a žali Bog — zaman,
Ker vedi, zanj premoder duhovski naš je stan.

Preslabo glavo, Mihec, za šolanje ima,
Pri čedi in na polji ostane naj doma.

Tako ji župnik reče gledaje ji v oči,
A žena, hitre jeze, se hudo razsrdi.

»Pa dobro glavo ima, vedo sosedje vsi,
Je padel nanjo z lestve in vbila se mu ni«.

»Pretrda je! zatorej tej želji daj slovo,
Zvon farni k novi maši nas vabil še ne bo«.

Sličice.

Piše „Z.“

X.

va orožnika sta ga gnala uklenjenega čez ulice. On je stopal mej njima bled in prepadel, očesa ni povzdignil kvišku in ni se okrenil, če je slišal vsklike čudenja za seboj. Verige so ga tiščale za pestjo in se mu zajedale v meso, zatekli prsti so ga skeleli in za nohte mu je silila kri.

Kaj je storil, kaj...?!...

Da, ubil ga je, ubil onega beloličnega sodnikovega sina, doma v domačem trgu, ki mu je zapeljal sestro.

Ali ga je res zadel tako hudo, kaj mu je res uničil življenje, ko ga je zvečer pred hišo udaril z okleščekom preko glave!?!...

Da, da! Videl je, kako so mu izpirali rano, iz katere je silila kri, videl je, kako so ga budili in kako je oni ležal mrtev pred njim z belkastimi penami na obledelih ustnih...

Stresel se je.

Ob oglu je stala žena z dečkom.

»Vidiš ga, kako ga peljejo, ker ni bil priden, ker ni slušal matere in ni hotel hoditi v cerkev in šolo«, učila je mati svojega sina, ki se je zavijal v njena krila in bojzljivo gledal nanj, kako je stopal mej orožniki.

Njega pa je pekla vsaka beseda, kakor živ ogenj, žgala mu srce, kakor žareče železo.

In šli so dalje.

Nekaj postopačev jim je prišlo nasproti.

»Lej, lej spet enega ženó, gotovo je komu zavil vrat«.

»Ali koga osleparil«.

»Ali pa kje zažgal«.

»No, dečko, le dobro se spočij v temnici«, šalili so se surovo in on jih je moral poslušati, poslušati nje, ki so bili morebiti slabji od njega.

Slabji od njega?! Kaj je tudi mej njimi kdo morilec, ubijalec kakor on!

In zopet ga je pretekla groza.

»Ubil si, ubil, ti Kajn, ti ubijalec!« kričalo je v njem in menil je, da mora imeti to s krvavimi znaki začrtano v obraz.

Šli so mimo kipa Matere Božje.

Pred podobo žalostne Bogorodnice je brlela mala svetilka in se majala v vetru. Njen mili obraz je gledal izza stekla doli nanj tako tožno in tako usmiljeno...

Oko se mu je uprlo v oni sveti obraz in ustnice so mu šepetale:
»O Bog odpusti mi, Marija ne zavrzi me!«

Povzdignil je sklenjene roke, uprl še enkrat pogled proscče na podobo in potem sta ga orožnika gnala dalje.

Književnost in umetnost.

Cvijee i trnje, stihovi. Spisal dr. Trnoplesar-Budisvoj. Založila Tiskarna Dolenc v Trstu. V prekrasni, elegantni, moderni obliki je izdal dr. Trnoplesar-Budisvoj svoje pesmi, katere je razdelil na štiri dele. Pesnik je tudi Slovincem dober znanec iz »Slovanskega sveta«. Cena knjigi je 80 nč., čisti dobiček je pa namenjen dijaški kuhinji. Ne gledé na to, da je knjiga lepa in pesmi ljubke, je še namen tako plemenit, da Slovenkam priporočamo knjigo kar najtopleje. O pesmih samih spregovorimo pozneje.

Knjige družbe sv. Mohorja. Evo krasnega darú, šest zanimivih knjig za slovensko ljudstvo za neverjetno ceno 1 gl.

Oglejmo si knjige vsaj po naslovih, ker jih ne utegnemo še oceniti po njihovi vsebini:

✓ **Zgodbe sv. pisma,** Slovincem priredil in razložil dr. Frančišek Lampe, 5. snopič. Prejšnji zvezki in ime neumornega pisatelja nam govori dovolj jasno, kako je ta knjiga temeljita in lepa.

✓ **Slovenske večernice za pouk in kratek čas.** 51. zvezek prinašajo: dr. Jožef Muršec. (Životopis), spisal J. G. Vrbanov.

O Bog, o Bog, kak' srečen sem! (Pesem, zložil dr. Jožef Muršec v svojem 89. letu).

Strašen božični večer. (Povest, spisal Žaljski).

Blaga srca. (Pesen, zložil Anton Medved).

Tema in luč. (Povest iz časov Kristusovih. Spisal F. S. Šegula.

Na vrhovju. (Povest, spisal Anton Koder).

Stekleni most. Narodna pripovedka. Zapisal J. Krenčnik.

✓ **Poljedelstvo.** Slovenskim gospodarjem v pouk, spisal Viljem Rohrman. II. snopič.

Veliki katekizem ali krščanski nauk.

5. knjiga je Naš cesar. Spomenica ob 50-letnici njegove vlade. Spisal Jožef A pi h.

No, hvala Bogu, vsled cesarjevega jubileja smo dobili Slovenci letos celo literaturo o samem našem cesarji in njegovi vladi. Sedaj se nam ne bode moglo več očitati, da obstoja naše slovstvo iz samih katekizmov in molitvenikov; vsakemu takemu klevetniku lahko pokažemo še slovstvo o letošnjem jubileju! Menim, da je enih in drugih knjig več nego dovolj, saj je naša Slovenija kar preplavljena s temi knjigami. In potem naj ne vzkipi naše ljudstvo, ko se kdo dotakne cesarske hiše, ko se naši pisatelji, učitelji in duhovniki tako ogrevajo in navdušujejo zanjo!?

Kakor vsako leto je izdala tudi letos družba svoj Koledar za navadno leto 1899.

Doma.

Jesenska setev zelja. Dobro je sejati zelje v jeseni, meseca septembra. Mlade rastline treba presajati še jeseni, in sicer tako globoko, da je srčina še do polovice sè zemljo pokrita. Spomladi se začenja zelje kmalo lepo razvijati in rasti, a o kresu imamo že lepe zeljnate glave.

Da krompir pozimi v kleti ne segnije, treba ga je večkrat prebrati in gnilega odstraniti. Prav tako treba odluščiti vse poganjke. Spravlja naj se pa krompir na kupih, najbolje na lesah, koje so podprte z opeko, da more zrak pod-nj. Pri lepem, suhem in ne premrzlem vremenu treba klet dobro prezračiti in presušiti.

Listnica uredništva. D. Struger. Tudi danes Vam ne morem odgovoriti, kakor sem nameravala. Hotela sem namreč prevesti iz francoskega lep spis o dekadenci o priliki smrti Mallarme a, o katerem je spominjal tudi naš sotrudnik Gorjančev, toda Slovenkine sotrudnice so bile tako pridne, da so zložile to številko z mnogimi važnimi spisi, posebno o »Ženskem vprašanji«, da še ti ne morejo vsi v list. Naša »Slovenka« je tudi prinesla iz češčine nekaj dekadence, da bi ne bila ta oblika popolnoma neznana. V kateri prihodnjih številkih prinesem v prevodu ves spis, že danes Vam citiram le-to:

». . . Tako je n. pr. jako zabavno in celó filozofično videti, kako sedaj tuja slovstva osobito nemška in skandinavska (za Slovence seveda ne vedó) vporabljajo in izpolnujejo »les arrangements, les recontres de tous«, drznosti vsake vrste, koje so naši dekadentje pred petnajstimi leti metali križem v svojih spisih. Ali oni delajo vse to, kakor vsako stvar z veliko resnostjo in z nekako težkočo. Tako dajajo oni veliko temu, kar so naši razkosni, neprevidni in treba je reči tudi nevedni dekadentje le načrtali — abocirali. Smejati se moramo često, smejati mi, ki smo gledali to gibanje celó od blizo in ki vidimo sedaj, da se aplavdirajo ideje in formule, kojim se je pri nas žvižgalo . . .«

Dekadenc a, dási je za Slovence nekaj novega, ni imela vspeha nikjer, v Francozih pa je kar celó izginila iz pozorišča, zakaj bi jo torej uvajali v naše slovstvo, ko nima obstanka? Isti francozki pisatelj piše dalje: »Mladi, vneti in odkriti literatje in umetniki ne le da niso Mallarme-a občudovali ali se ž njim strinjali, protestovali so možko proti pisatelju Mallarme-u, dasi so hlega in prijetnega moža. In Mallarme je bil kralj dekadentov.